

Μάθημα 08

Μάθημα: **ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ**

Τάξη: γ' Λυκείου κατεύθυνσης

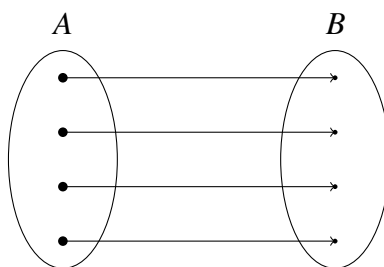
Ημερομηνία

03/10/2025

Συναρτήσεις «1-1»

Ορισμός: συνάρτηση 1-1

Μια συνάρτηση $f : A \rightarrow \mathbb{R}$ ονομάζεται **συνάρτηση 1-1** ή **αμφιμονοσήμαντη**, όταν για κάθε $x_1, x_2 \in A$ με $x_1 \neq x_2$ ισχύει $f(x_1) \neq f(x_2)$.

Άμεσες συνέπειες του ορισμού:

α') Μια συνάρτηση $f : \Delta \rightarrow \mathbb{R}$ είναι 1-1, αν και μόνο αν για κάθε $x_1, x_2 \in \Delta$ ισχύει:

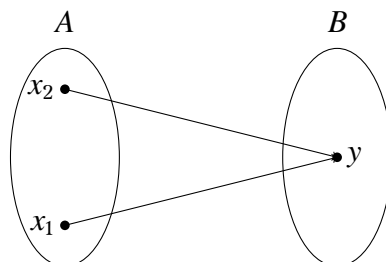
$$f(x_1) = f(x_2) \Rightarrow x_1 = x_2.$$

Για παράδειγμα, η συνάρτηση $f(x) = \frac{3x+2}{x-1}$ είναι 1-1, αφού $\frac{3x_1+2}{x_1-1} = \frac{3x_2+2}{x_2-1} \iff$

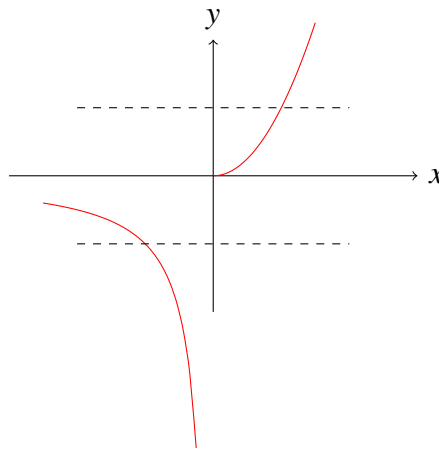
$$(3x_1+2)(x_2-1) = (3x_2+2)(x_1-1) \iff 3x_1x_2 - 3x_1 + 2x_2 - 2 = 3x_1x_2 - 3x_2 + 2x_1 - 2$$

$$\iff -5x_1 = -5x_2 \iff x_1 = x_2.$$

β') Αν υπάρχουν $x_1, x_2 \in D_f$ με $x_1 \neq x_2$ και $f(x_1) = f(x_2)$, τότε η f **δεν είναι 1-1**. Για παράδειγμα, η $f(x) = x^3 - 8x = (x^3 - 8x)$, $x \in \mathbb{R}$ δεν είναι 1-1, αφού $f(0) = f(2) = 0$ και $0 \neq 2$.

γ') Μια συνάρτηση $f : A \rightarrow \mathbb{R}$ είναι 1-1 αν και μόνο αν για κάθε $y \in f(A)$ η εξίσωση $f(x) = y$ έχει μοναδική λύση ως προς $x \in A$. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν σημεία της C_f με ίδιες τεταγμένες. Άρα, αν η f είναι 1-1, τότε κάθε οριζόντια ευθεία τέμνει την C_f το πολύ σε ένα σημείο και αντιστρόφως.

δ') Κάθε γνησίως μονότονη συνάρτηση $f : A \rightarrow \mathbb{R}$ είναι 1-1, διότι για κάθε $x_1, x_2 \in A$ με $x_1 < x_2$ ισχύει είτε $f(x_1) < f(x_2)$ είτε $f(x_1) > f(x_2)$, δηλαδή για $x_1 \neq x_2$ ισχύει $f(x_1) \neq f(x_2)$.

Σημείωση: Προσοχή!

Δεν ισχύει το αντίστροφο της τελευταίας πρότασης, δηλαδή υπάρχουν συναρτήσεις 1-1 που δεν είναι γνησίως μονότονες. Για παράδειγμα, μια τέτοια συνάρτηση είναι

$$f(x) = \begin{cases} \frac{1}{x}, & x < 0, \\ x^2, & x \geq 0, \end{cases}$$

με την γραφική παράσταση στο παραπάνω παράδειγμα γ).

Σημείωση: Προσοχή!

Για οποιαδήποτε συνάρτηση f ισχύουν **πάντα**:

$$x_1 = x_2 \Rightarrow f(x_1) = f(x_2) \text{ ή το αντίστροφο } f(x_1) \neq f(x_2) \Rightarrow x_1 \neq x_2$$

αντίθετα, **δεν** ισχύουν πάντα:

$$f(x_1) = f(x_2) \Rightarrow x_1 = x_2 \text{ ή το αντίστροφο } x_1 \neq x_2 \Rightarrow f(x_1) \neq f(x_2),$$

τα οποία ισχύουν μόνο στις 1-1 συναρτήσεις.

Σημείωση: Προσοχή!

Για μια 1-1 συνάρτηση f ισχύουν:

$$f(x_1) = f(x_2) \Leftrightarrow x_1 = x_2$$

$$f(x_1) \neq f(x_2) \Leftrightarrow x_1 \neq x_2.$$

Παράδειγμα 1 Να αποδειχθεί ότι η συνάρτηση

$$f(x) = \ln(x + \sqrt{x^2 + 1})$$

ορίζεται στο $\mathbb{R}$ και είναι 1-1.

Λύση: Για κάθε $x \in \mathbb{R}$ ισχύει $x^2 + 1 > 0$ και $x + \sqrt{x^2 + 1} > x + |x| \geq 0$ (διότι $|x| \geq -x$), οπότε $D_f = \mathbb{R}$.

Αν $x_1, x_2 \in \mathbb{R}$ με $f(x_1) = f(x_2)$, τότε ισχύει

$$\begin{aligned} \ln(x_1 + \sqrt{x_1^2 + 1}) &= \ln(x_2 + \sqrt{x_2^2 + 1}) \iff x_1 + \sqrt{x_1^2 + 1} = x_2 + \sqrt{x_2^2 + 1} \iff \sqrt{x_1^2 + 1} - \sqrt{x_2^2 + 1} = x_2 - x_1 \Rightarrow \\ (\sqrt{x_1^2 + 1} - \sqrt{x_2^2 + 1})^2 &= (x_2 - x_1)^2 \iff x_1^2 + 1 - 2\sqrt{(x_1^2 + 1)(x_2^2 + 1)} + x_2^2 + 1 = x_2^2 - 2x_1x_2 + x_1^2 \iff \\ \sqrt{(x_1^2 + 1)(x_2^2 + 1)} &= 1 + x_1x_2 \Rightarrow (x_1^2 + 1)(x_2^2 + 1) = (1 + x_1x_2)^2 \iff x_1^2x_2^2 + x_1^2 + x_2^2 + 1 = 1 + 2x_1x_2 + x_1^2x_2^2 \iff \\ x_1^2 + x_2^2 - 2x_1x_2 &= 0 \iff (x_1 - x_2)^2 = 0 \iff x_1 = x_2. \end{aligned}$$

Άρα, η f είναι συνάρτηση 1-1.

Παράδειγμα 2

Να αποδειχθεί ότι η εξίσωση $2e^{-x} - x^3 = \lambda$ έχει το πολύ μία ρίζα στο $\mathbb{R}$, για κάθε $\lambda \in \mathbb{R}$.

Λύση: Έστω $f(x) = 2e^{-x} - x^3$, $x \in \mathbb{R}$.

Για κάθε $x_1, x_2 \in \mathbb{R}$ με $x_1 < x_2$ ισχύει $-x_1 > -x_2$, οπότε $e^{-x_1} > e^{-x_2}$ και $-x_1^3 < -x_2^3$. Με πρόσθεση κατά μέλη παίρνουμε $f(x_1) > f(x_2)$, δηλαδή f είναι γνησίως φθίνουσα στο $\mathbb{R}$.

Άρα η f είναι 1-1, που σημαίνει ότι παίρνει κάθε τιμή το πολύ σε ένα σημείο. Επομένως η εξίσωση $f(x) = \lambda$ έχει το πολύ μία ρίζα στο $\mathbb{R}$.

Παράδειγμα 3

Να λυθεί στο $\mathbb{R}$ η εξίσωση $x^5 + 3x = 32x^5 + 6x$.

Λύση: Αν $f(x) = x^5 + 3x$, τότε η εξίσωση γράφεται $f(x) = f(2x)$. (1)

Η f είναι γνησίως αύξουσα στο $\mathbb{R}$, άρα είναι 1-1. Από την (1) προκύπτει $x = 2x$, δηλαδή $x = 0$.

Συνεπώς η εξίσωση έχει μοναδική ρίζα $x = 0$.

Σημείωση: τέχνασμα επίλυσης εξίσωσης

Το παραπάνω παράδειγμα αποτελεί τέχνασμα για την επίλυση εξίσωσης της μορφής $f(g(x)) = f(h(x))$ όπου η f είναι συνάρτηση 1-1.

Παράδειγμα 4

Αν οι συναρτήσεις $f: A \rightarrow B$ και $g: B \rightarrow \mathbb{R}$ είναι 1-1, να αποδειχθεί ότι και η $g \circ f$ είναι 1-1.

Λύση: Η συνάρτηση $g \circ f$ έχει πεδίο ορισμού το A . Για κάθε $x_1, x_2 \in A$ με $(g \circ f)(x_1) = (g \circ f)(x_2)$ έχουμε

$$g(f(x_1)) = g(f(x_2)).$$

Επειδή η g είναι 1-1, έπεται ότι $f(x_1) = f(x_2)$. Επειδή και η f είναι 1-1, έχουμε $x_1 = x_2$.

Άρα η $g \circ f$ είναι 1-1.

Παράδειγμα 5

Αν μια συνάρτηση $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ είναι 1-1, να αποδειχθεί ότι και η συνάρτηση $g(x) = f^5(x) + f^3(x) + f(x)$ είναι 1-1.

Λύση: Έστω $x_1, x_2 \in \mathbb{R}$ με $g(x_1) = g(x_2)$. Τότε

$$f^5(x_1) + f^3(x_1) + f(x_1) = f^5(x_2) + f^3(x_2) + f(x_2).$$

Δηλαδή

$$\begin{aligned} & (f(x_1) - f(x_2))(f^4(x_1) + f^3(x_1)f(x_2) + f^2(x_1)f^2(x_2) + f(x_1)f^3(x_2) + f^4(x_2)) \\ & + (f(x_1) - f(x_2))(f^2(x_1) + f(x_1)f(x_2) + f^2(x_2)) + (f(x_1) - f(x_2)) = 0. \end{aligned} \quad (1)$$

Αν $f(x_1) \neq f(x_2)$, τότε το (1) γράφεται ως άθροισμα τριών θετικών όρων, άτοπο. Άρα πρέπει να ισχύει $f(x_1) = f(x_2)$. Εφόσον η f είναι 1-1, έπεται $x_1 = x_2$. Συνεπώς, η g είναι συνάρτηση 1-1.

Σημείωση: τέχνασμα για την απόδειξη ότι είναι 1-1

Το παραπάνω παράδειγμα αποτελεί τέχνασμα για να αποδείξουμε ότι μία συνάρτηση είναι 1-1. Μας βοηθά όταν στη συνάρτηση/εξίσωση εμφανίζονται μόνο μονές δυνάμεις.

Θυμίζουμε την επόμενη ταυτότητα η οποία ισχύει για εκθέτη περιττό αριθμό:

$$a^n - b^n = (a - b)(a^{n-1} + a^{n-2}b + a^{n-3}b^2 \dots + ab^{n-2} + b^{n-1}).$$

Ασκήσεις

1. Να αποδειχθεί ότι οι παρακάτω είναι συναρτήσεις 1-1:

α') $f(x) = 2x^3 - 3$

δ') $f(x) = \ln(x) + x^2$

β') $f(x) = 1 - 2x^2, x < 0$

ε') $f(x) = e^{1-x} - \ln x$

γ') $f(x) = x^2 - 2x + 2, x \geq 1$

ς') $f(x) = x^3 + x + 1$

2. Να αποδειχθεί ότι οι παρακάτω συναρτήσεις **δεν** είναι 1-1:

α') $f(x) = \frac{x^2}{x^2 + 1}$

γ') $f(x) = x^5 - x^4 + 2$

β') $f(x) = \eta\mu x + \sigma\upsilon\eta x$

δ') $f(x) = |x + 1| - |x - 1|$

3. Να λυθούν στο $\mathbb{R}$ οι εξισώσεις:

α') $\eta\mu^5 x - \sigma\upsilon\eta^5 x = 3(\sigma\upsilon\eta x - \eta\mu x)$

β') $x^9 + 2x^3 = 8x^3 + 4x$

γ') $e^{2x-1} - \frac{1}{e^x} = 3(1 - 3x)$

4. Αν μια συνάρτηση f είναι ορισμένη στο $\mathbb{R}$ και η $f \circ f$ είναι 1-1, να αποδειχθεί ότι και η f είναι 1-1.

5. Αν μια συνάρτηση $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ είναι 1-1, να αποδειχθεί ότι και η συνάρτηση $g(x) = f^3(x) + 2f(x)$ είναι 1-1.

6. α') Να αποδειχθεί ότι η συνάρτηση $f(x) = e^x + x^3$ είναι γνησίως αύξουσα στο $\mathbb{R}$.

β') Έστω συνάρτηση $g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ με $(g \circ g)(x) = e^x + x^3$ για κάθε $x \in \mathbb{R}$. Να αποδειχθεί ότι η g είναι 1-1.

γ') Να βρεθεί συνάρτηση $h : (0, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$, για την οποία ισχύει

$$h^3(x) + e^{h(x)} = x + \ln^3 x, \quad \forall x > 0.$$

7. Να λυθεί στο διάστημα $(-\infty, 0)$ η εξίσωση

$$e^{x^{-3}} - e^{2/x} = \frac{x^3}{8}(8x^6 - 1).$$

Απαντήσεις

1. α') Αν $f(x_1) = f(x_2) \Rightarrow x_1 = x_2$, άρα f 1-1.

β') Αν $f(x_1) = f(x_2) \Rightarrow x_1^2 = x_2^2 \Rightarrow x_1 = x_2$, αφού $x_1, x_2 < 0$, άρα f 1-1.

γ') Αν $f(x_1) = f(x_2) \Rightarrow (x_1^2 - 2x_1)(x_2 + 2) = (x_2^2 - 2x_2)(x_1 + 2) \Rightarrow x_1 = x_2$, άρα f 1-1.

δ') άθροισμα από γνησίως αύξουσες, άρα f 1-1.

ε') άθροισμα από γνησίως φθίνουσες, άρα f 1-1.

ς') χρησιμοποιώ το τέχνασμα με την ταυτότητα $a^v - b^v$, άρα f 1-1.

2. α') $f(1) = f(-1)$, άρα f δεν είναι 1-1.

β') $f(0) = f(\pi/2)$, άρα f δεν είναι 1-1.

γ') $f(0) = f(1)$, άρα f δεν είναι 1-1.

δ') $f(1) = f(-1)$, άρα f δεν είναι 1-1.

3. α') Αν $f(x) = x^5 + 3x$, $x \in \mathbb{R}$, τότε η εξίσωση γράφεται $f(\eta\mu x) = f(\sigma\upsilon\nu x) \Rightarrow x = k\pi + \frac{\pi}{4}$, $k \in \mathbb{Z}$.

β') Αν $f(x) = x^2 + 2x$, τότε η εξίσωση γράφεται $f(x^3) = f(2x) \Rightarrow x = 0$ ή $x = \pm \sqrt{2}$.

γ') Αν $f(x) = e^x + 3x$, $x \in \mathbb{R}$, τότε η εξίσωση γράφεται $f(2x - 1) = f(-x) \Rightarrow x = \frac{1}{3}$.

4. Αν $f(x_1) = f(x_2)$, τότε $f(f(x_1)) = f(f(x_2))$, δηλαδή $(f \circ f)(x_1) = (f \circ f)(x_2)$. Συνεπώς $x_1 = x_2$, άρα f είναι 1-1.

5. Όπως το Παράδειγμα 5.

6. α') Αν $g(x_1) = g(x_2) \Rightarrow g(g(x_1)) = g(g(x_2))$, δηλαδή $f(x_1) = f(x_2)$, οπότε $x_1 = x_2$.

β') $f(h(x)) = f(\ln(x)) \Leftrightarrow h(x) = \ln(x)$.

7. Αν $f(x) = e^{\frac{1}{x}} - x^3$, η εξίσωση γράφεται $f(\frac{x}{2}) = f(x^3)$, οπότε $x = -\frac{\sqrt{2}}{2}$.